

Nemzeti Társalkodó

October' 26-dik napján 1855.

Égyiptom és Mehemed Ali.

(folytatás)

Ugyan ezen esztendőben, mint alább látni fogjuk, Görögország ellen is tetemes erőt indítván Égyiptomból Ali, 's így szinte minden rendes katonaság nélkül maradván; ismét három új ezredet formált gyakorló tábortanyájában, és ezen ezredek bétöltésére már önkéntesek is találtattak. Séves az által, hogy Ali számára egy 24 ezer emberből álló rendes hadi serget formált; tett ígéretét telyesítvén, élete szakaszszai egyikének mintegy végén látta magát; de hiában tekintett vissza régi hazájára, ott reá nézve minden el volt veszve. Ó az Ali bővkezűségéből tanítói foglalatossága ideje alatt fényesen 's napkeleti módon élt; három feleséget tartott; de hadi tisztségre, nóha tett szolgálatja Égyiptomra nézve nagy fontosságú volt, Ali által, ki, alattvalóji bal nézetit nem könnyen felejtvén ki számításaiból, tiszleletben tartotta még most azon közvéleményt, hogy meg lenne gyalázva azon Moslen, ki-

nek keresztény parancsolna, soha fel nem vétetett; minekutánna pedig tanítói hivatalt bévégzette, eddigi szép jövedelme is sokkal alább szállott; ezen kívül, régi hazájától elszakadva, előtte a' dicsőség pályája is, csak ezen új hazában állott nyitva: mind ezeknél fogva reá lépett azon útra, melyen kívül mást úgy sem látott maga előtt, 's általa állott a' Mahumed vallására, jutalomul egy ezred parancsnokságát kapván. Most Szolimán Bey név alatt szolgál az Ali seregineél.

A' hadisereg új alkotása munkájából Sévesen kívül Osman Bey Nureddón egy Török vett nagyobb részt. Ez még serdülő ifjuságában Európába küldetvén Ali által, néhány esztendőt töltött vala Olasz és Franciaországban, és az európai tudományossággal megismerkedett. Egyiptomba lett visszamenetele után elébb a' tábori szabályokat és katonai gyakorlatokat fordította francziából törökre, melyek az égyptomi tábornál későbbben fel is vétettek, azután 1821ben Kajrotól nem messze Caser el-ain-ban egy iskolát állított-fel, melyben szinte 600 török és arab ifjak tanítottak írás-olvasásra, nyelvekre, rajzolásra, Arithmeticára, Geometriára, és gyalogkatonai gyakorlatokra. Ezen intézet későbbben egy tudományoson mívelt, de a' felügyelés gondjait restellő Török igazgatása alá került, 's éppen ezért gyengén is felelt-meg rendeltetésének. A' legelső Generálstab 1825-ben állott-fel, Osmán Bey nevezetvén ki annak fejevé. Ugyan ezen esz-

tendőben állítottott * fel egy katona tisztek formálására szánt oskola is. Ennek fő igazgatója volt Planat francia ágyuzó tisz, kinek felügyelete alatt néhány francziák és olaszok tanítottak. Ezredesek, segédek, kapitányok, és sok ifjak tanulták ebben az Arithmeticat, Geometriat, rajzolást, francia nyelvet, gyalogsági tacticat, artilleriat, topographiat, és helyfekte rajzolást; de az elsőbb hónapokban lassacskán haladott a' tanulás. Napjában hat órát dolgozni észszel, iszonyu munkának tetszett a' törha nevelésü Török előtt, 's kivált eleintén nem kevés bajba került munkához szoktatni e' túnya népet, annyival is inkább, mivel gyakorlatlan elméjük, a' legkönnyebb magyarázatok megértésére is alig tudott emelkedni. Nevelte ezen akadályt az, hogy a' míveletlen török nyelven, a' célba vett tárgyakról bajos volt tiszta képzeteket adni, minthogy némely szükséges szók éppen nem találtattak a' török nyelvben; végre sok bajoskodás után reá akadtak némely kifejezésekre, a' nem találtató szókat pedig Osmán Bey formálta az arab-nyelv segítségével, és ezek kevés idő alatt forgásba * jöttek az oskolákban, 's ké-

*) Bár mely kívánatos volna is, még sem lehet meghatározni, hány esztendővel történt ez, a' most épülő Ludovica legelső kinyitása előtt.

*) Kinek ne jutna itt eszébe nemzeti nyelvünk állapotja? Az egyiptomi török nyelv hihetőleg szók tekintetében gazdagabb már a' miénknél, pedig mi-

söbben a' közélet nyelvében is. A' nyelven kívül még más akadályokkal is kellett küzdeni. A' rajzolás például, sokak vélekedése

vettetése ideje alig több húsz esztendőnél. Valyon történhetik vala é ez, ha idegen nyelvből nem költsönöztek volna szókat? Valyon elegen 's eléggé tudjuk é már, hogy az, oly régtől fogva bámult 's mustrálul előnkbe tett deák nyelv sem gazdagodott csak maga kebeléből? Valójában bámulnunk kellene még most sem kevés puristáinkon, ha tudva nem volna, hogy sok nyelvünk' szüzességét őrzöknek valóságos, de hatalmasan tagadott, czéljok nem egyéb, mint nyelvünk hamari kimivelődése hátráltatása, jól tudván azt, hogy legtöbb idővesztéssel érnénk (ha érnénk) czélt a' purismus útján. Minden ma virágzó mívelt nyelvek közül, csak egy sincs' mely számos idegen nyelvbéli szókat ne vett volna fel; magok az ezen nyelveken beszéllő nemzetek pedig vagy számosabbak a' magyarnál, vagy közel atyafiasok egy számos nemzettel; a' magyarul beszéllők száma alig öt millio, 's ez el van szórva többféle idegen nyelvek közzé: — mind ezek így lévén, ugyan lehetne é még is hinni, hogy a' purismus útján czélt érendenénk? Nem helyes méntség az, hogy nincs nyelvünkkel atyafias mívelt nyelv melyből szavakat költsönözhetnénk: mert a' brittus, celta, vagy gallus nyelvek sem fogtak igen nagy atyafiságban lenni a' görögös-romaival, még is kár nélkül vették bé számtalan szavait annak. De mi magunk sem tapasztaltuk semmi káros következését annak, hogy néhány deák, német, török 'sat. szó elegyedett szavaink közzé. Igyekeznünk kell ugyan a' mennyire lehet, magyar törökökből származtatni azon ezer meg ezer szókat, melyek nélkül még mind szükölködünk; de jó talán az idegen, főként görögös deák mester szavaktól sem irtódnai, mert ezek kár nélkül hamar vezetnek célra, különben Isten tudja meddig is elkoczódnhatunk még az új szók felett, 's a' szép idő teldegelik.

szerint, Mahomed vallása törvényi általhágása nélkül nem taníttathatott; de mind a' mellett is, hogy ebben az esetben, a' félre értett vallás, a' restség szövetségesévé alacsonyult; fentartani a' míveletlen ostobaságot; egy szerencsésen gondolt mód győzedelmet szerzett még is. A' tanuló szobákban tudni illik, vidékek, emberek, épületek képei aggattattak-fel, hogy ezek nézegetése, mintegy kezdetit tégye a' rajzolás tanulásának. Ezen kívül Osman Bey néhány ízben, mintha ott felejtette volna, tanító asztalán hagyta a' Lavater Physiognomicáját, az ebben lévő arczképeket a' tanulók nézegetni kezdték, 's a' könyvet majd, kézzől kézre adógatták, de a' rajzolatokkal való esmeretlenségek akkora volt, hogy olyak is találkoztak kik a' félarczban (profél) rajzolt fejekről azt kérdezték, miért vagy azoknak csak egy szemek? A' Lavater munkája látása után kevéssel egy kapitány próbált utánrajzolni egy fejet, tanuló társai pedig, kik attól tartottak, hogy a' mérész tett nehezteletést vonhatna maga után, Osmán Bey helybehagyását szemlélvén, egyszerre többen kezdték rajzolni. A' kezdet tehát már megvolt, 's a' mint az idő telt, a' tanulók is mind inkább neki törődtenek a' dolognak, úgy hogy már szinte naponként lehetett látni az előhaladást; az újonnan érkező tanulókkal pedig, a' régiekhez képest felényi baj sem volt, minthogy ezek követni való példákat láttak magok előtt.

A' gyakorló tábortanya, valamint a' generalstab és katona tiszteket nevelő oskola is végre mint állandó helyekre *) Kanghaba telepítették, 's ez által apránként egy csinos európai formáú helység állott-elő, körül-véetve kies kertekkel, 's eperfásokkal, melyeket az innen négy órányira folyó Nilusból idevezetett vízzel öntöztek. Félórányira a' tábortanyától francia orvos Clot felügyelése alatt épült egy jócska nagy korház-is, mely mellett későbbben egy orvosi oskola állítatott fel. Hanem mint a' többi, úgy ezen intézet-is bajosan kaphatott lábra. A' Törökök azon hiedelemben voltak, hogy őket a' fegyverviselésen kívül más tábori szolgálat megalacsonítaná; ennél fogva csak Arabok között lehetett a' tanuló ifjakat választani. A' bonczolás tudományja új botránkozás köve volt, és csak minekutánna az arab könyvekből Avicenna Albukasis és mások példájával bizonyították, hogy az orvosi tudományt régebben-is mivelték az Arabok, akkor kezdték a' tanulók elhinni azt-is, hogy az élő emberi test természetének kitanulása nem eshetik, holt testek bonczolása 's vizsgálása nélkül. De a' bonczoló terembe csak azon tanulóknak engedtetett bójárás, kik a' látottakat senkinek sem fogják kibeszélleni. Ezek tehát mintegy béavatottjai voltak bizonyos titoknak, a' mi, némünémü fontos-

*) Esik ez Kajrótól négy órányira észak napkelet felé, a' Syriába vezető nagy út mellett.

ság érzetével hizelegvén hiu természetünknek, néha (mint most-is) jó következéseket szült. A' bonczolandó testeket-is egy titkos ajton hordották-bé az arra rendeltettek, kik hasonlólag a' legszorossabb titoktartásra valának kötelezve. Az oskola nevendékjei, a' betegek ágyai mellett-is tanítottak; 's gyakoroltattak; végezvén pedig három esztendei tanulásokat, kórházak vagy ezredek mellé rendeltettek szolgálatba. Ezen intézet egy az Ali legfontosabb alapítványai között, és a' török balvélekedések kiirtására bizonyosan nagy szolgálatot fog tenni. A' hadban megbénultak, vagy egyéb szerencsétlenség által szolgálatra alkalmatlanokká lett katonákról sem felejtkezett-el Ali, a' mi hasonlólag új dolog volt ezen *maradjunk a' régi mellett* emberek előtt; de hihetőleg hamar kedvességet nyert, minthogy munka nélküli élelmet nyújtott.

A' milyen nagy szorgalommal igyekezett Mehemed Ali szárazí erejét formálni és nevelni, éppen akkora figyelmet fordított a' tengeri erőre-is, melynek újá formálását; még minekelőtte a' Görögök ellen felszóllított, elkezdette vala. Azon nehéz feladatot kellett itt is megfejtetni; hogy meglett 's vén emberek; a' rossz, de már egyszer megszokott útról, jobbra téríttessenek; de a' bátor újítót itt se hagyta-el szerencséje, és általa tanulásra szorított, különben-is némünémű tapasztalatbéli esméretekkel bíró vén hajósai, nem minden haszon nélkül halgatták az

alexándriai admirális egyik teremében számokra előadott hajókázási tudományokat. Hanem általláta azonban Ali, hogy biztosabb czélt csak úgy érhet, ha gyermekekből 's ifjakkból igyekszik új alkotásu tengeri erejét formálni; némely avúlt Korvetteken tehát tengeri iskolát állíttatott, ebbe néhány nilusi hajósok közzül válogatott arab ifjak vitettek-fel, 's e' tanulók, volt tengeri hadnagy Villnák felügyelete alatt, hamar igen szépen előhaladtak. Egy más Korvetten a' Caser-el-ain-i iskolából, ide hozatott száz ifjak készítettek tengeri tiszteknek, mintául a' francia tengeri erő rendje szolgált, 's ennél fogva azon tengeri törvénykönyv-is, melyet Osman Bey Egyiptom számára írt, a' francia tengeri szabályok szerint készült, a' francziákétól különböző vallás szolások, éghajlat, erkölcsök 'sat. által kívánt változtatásokat megtéve. Így például a' *szolgálatból gyalázzattal elbocsáttatást* nem vette fel, a' büntetések közzé Osman Bey, mert attól tartott hogy ezen büntetést némelyek, a' szolgálattól való megmenekvésre használhatnák, nem lévén még a' napkeletieknél a' becsület érzése akkora mértékben kifejlődve, mint az európaiaknál. Az alexándriai tengeri szertárt (Secarsenel) is igyekezett Ali némely európai tisztek segítségével rendbe szedni, 's az ezer meg ezer szokásban levő visszaéléseket megszüntetni, de egészen csak 1829-ben boldogult, egy Cerisy nevezetű francia által merőben új alkotást nyervén az egész.

Hadihajókat elébb Marseillében és Livornoban építtetett Ali; hanem idővel az alexandriai hajó műhelyben-is jócskán megindult a' munka Francziák vezetése alatt. Mindezen iparkodásoknak oly szerencsés következése lett, hogy a' Görögök ellen 1824 júliussában *) megindult, 's magával négy ezredben 16,000 embernyi gyakorlott szárazisereget vivő égyiptomi hajósereg, hatvanhárom hadihajóból állott és oly derék hajóslegényekkel volt megrakva, hogy ezek európaiakkal is mérkezhettek tengeri; fő tisztjei nem voltak ugyan a' legjobbak, mint-hogy ezek (régi szokás szerént) csak Törökökből állhattak; de idővel tultette magát Ali ezen nyugozó régi hagyományon-is.

A' törökhajósereggel a' Bodrechi öbölben egyesült égyiptomi flotta akkora erőre nevedett egyszerre, hogy annak terhe alatt, Miaulis Sachturi és Kanaris hősi tetteik,

*) Mehemed Ali ezen nagy hajósereg kiindulása előtt is vett vala részt 1821ben 1822ben és 1823ban Törökországban a' Görögök ellen folytatott hadakozásból; de ezt kevés hajókkal tette, 's mozdulatait inkább csak Candia és Cyprus ellen intézte, ezeknek Égyiptomhoz esatolhatását rendelvén az akkori zavaros környülmények között. Az 1824-beli nagyobb erővel kiállásra Blit, a' Török császárnak azon ígérete vette, hogy Mórea, India, Cyprus, és Jemer, Basaságához fognak ragasztatni, ha egész erővel segitt. Ennek következésében, még 1824-ben elfoglalta Ismael Gibraltar admiral Ali számára Caudsát, ma pedig az ígéret, hihetőleg az 1832 és 1833-beli alexandriai alkudozásokban-is előhozatott, Ali cselekedete mentésére.

és a' Naxosi 's Capodoro-i szép napok ellenére is, mind öszszébb roskadt 1824 és 1825-ben a' kicsiny görög erő. Hanem elkövetkezett végre utolsó tűzpróbája-is a' sokat szenvedett nemzetnek, 's ez dicsően állotta-kiazt; de azon láng, mely Leonidas méltó unokáját, ezek ellenségeivel együtt 1826-ban Missolungi halommá zúzott bátyáji alá tette, electricai tűzként rázta-meg egész európát, a' szinte elsűjdedő hős nép megtartására hatalmas karok emelkedtek, 's Codrington ágyuji 1827-ben october 20-kán a' navarini öböl fenekére sülyesztett török 's egyiptomi lineahajók 's fregatokból le kezdi tenni alapját, egy leendő középtengeri hatalmasságnak, a' szép lelkű, halhatatlan érdemei, 's mind addig, míg a' nemes nagyság becsét értő lelkek lesznek, innepélyes emlékezetű Canning utolsó lelki művének, 's legszebb emlékének, a' Miltiadesek 's Epaminondasoknak, nemzetjek szabadságáért mosolyogva haldokló hősök vérével, 's a' vad ellenség dühe elől bujdosó özvegyek árvák könnyeivel öntözött hamvából, czímeréül választott Phoenixként éledni kezdő új Hellásnak. E' történet után, Ibrahim hajóserege megmaradott részét haza indítja, elhullott hajóssai helyett, fájdalom! európaiak szemeláttára elhurczolt görög rabokat, vesztett hajói helyett tengeri tapasztalást vivén magával; Ali pediglen terhes és költséges kötelességétől felmentve látván magát, új erővel folytatta már-is nagyra mutató dolgait.

Nem volt ő esméretlen az európai szokásokkal, intézetekkel, neveléssel 'sat. 's ezeket lehetőleg nagyobb mértékben kívánta czéljaira használni. Ere nézve országában közbátorságot igyekezett mindjárt Basasága kezdetével szerzeni, az utózókat, sőt egyáltalában az idegeneket pártfogolta, a' juh és ló tenyésztetést megjobbitotta, olaj és eperfákat plántáltatott, a' pestis ellen veszteglő intézeteket állítatott; egy Alexandriát a' Nillussal egybekötő hajózó csatorna *) készítésében pedig valóságos oriási munkát hajtott végre 1819-ben. Továbbá 1826-ban sok 8—16 esztendős gyermekeket küldött Franciaországba, hogy ott, a' francia akadémia egyik tagja Jomard felügyelete alatt, némelyek különböző mesterségek, művészetek és tudományok, mások a' polgári igazgatás többféle ágai folytatásának tanulása által, formálják ki magokat a' minthogy tanulások végzése 's házatértek után fontos szolgálókat-is tettek 's tésznek hazájoknak. Nehá-

*) Ezen csatorna, mely a' Török császár tiszteletere Mahmudic csatornának neveztetett, hat európai földmérő igazgatása alatt januarius 8tól september 13-áig és így 248 nap alatt készült-el. Hoszszu 41,706 öl, szélessége 15 talp mélysége 3 talp; eleintén 100,000 ember dolgozott rajta napjában, de apránként annyira szaporították a' munkások számát, hogy minden nap 290,000 munkálódott, kapván napjára fejenként minden köz dolgozó 22,1/2 krajczárt ezüst pénzben. Ki tudja, valyon nem ezen csatorna é kezdeté azon régtől fogva óhajtott nagy terv kivitelének, hogy a' földközi tenger, a' vörös tengerral egybeköttessek.

nyan ezen ifjak közzül a' breiti tengeri iskolában tanultak igen szép előmenetellel, azután mind két oczeánon nagy gyakorlati utakat tettek, hazamenetelek után pedig, az egyiptomi tengeri erőnek valóságos díszei lettenek. Hogy a' tudományos intézetek szélyelhatása sebessebb 's könnyebb legyen. Bulakban Kajró egyik külvárossában volt párisi professor don Rafael elintézése szerint könyvnyomtató intézet állított-fel, és ebből, azon kívül hogy többféle tudományos munkák nyomtattattak benne, 1829-be török és arab nyelven egy újság-is indult, mely hetenként két ízben jelenik-meg, és (rendszerént) a' francia újság levelekből vett politikai tárgyakon kívül, jelentéseket, hivatalos hirdetésekét és egyéb tudnivalókat foglal magában. (végzete következik)

Juh tenyésztés 's gyapju mostani állapotjáról *).

Úgy látszik hogy a' gyapju ára nevedésével, a' finom juh tenyésztetés kedvelése-is emelkedik. Az ezen évi gyapju vásárokon igen mohón kapták a' gyapjut; a' bresloui, Berlini, 's Stettini gyapjú vásárokon magam-is jelen voltam, 's meggyőződtem arról, hogy a' Saxoniai gyapju nemet esmét erőssen kezdik keresni, vásároltak ugyan Ne-

*) Halle Landwirthschaftl. Ztg. 5 sept. 1833.

gretti gyapjút-is, de nem keresték oly nyugtalanul mint eddig. Kétséget nem szenved, hogy Saxonía's még inkább Silésia, a' gyapjú finomságára nézve egy darab idő óta egészen a' bámulásig hátra 's nem előmentek. Fájdalom a' juh-nyájakat morvai vagy is inkább *Negretti* kosokkal hágatták, melyel nem nyertek gyapjú mennyiségben; csak a' szurok forma kövér farkért nevedett nehézségek. Hogy azok kik a' gyapjút esméri a' *Negretti* gyapjú becsét megítélhetik kétséget nem szenved. Megfoghatatlan, hogy korcsosították így el Silésiában a' juh nyájakat, mit már sokan megbántak, 's még többen megfognak bánni. Morvában, hol sok juh nyájakat esmerek, már kevés helyen tartották meg a' régi *Negretti* fajt, hanem juhaikat Saxoniai faju kosokkal hágatják. Meg nem foghatom, hogy Silésiába, Prussiába 's Mecklenburgba még ma is azt hiszik, hogy juhnyájukat *Negretti* kosokkal nemesíthetik. Szerencsés az ki a' finom gyapjús juh tenyésztés alapjainál hiven megmaradott. A' finom gyapju mindég megtartja elsőségét. Azt ugyan nem lehet tagadni hogy egy néhány év óta, a' közép gyapjuba több volt a' haszon, csakugyan bizonyosan fel lehet tenni, hogy a' német közéggyapju árrát új Hollandia rövid idő alatt le fogja szállítani. — En láttam Breslauba szép gyapjukat, még is ezelőtt több esztendővel, több *super* gyapjút találtam mint most közelebből. Berlinben is egy néhány csomón nagyon örvendtem; főkép-

pen csak ugyan Mögelini gyapju vonta magára figyelmenet, melyet nemcsak hogy legiukább kedveltek, de árra is legnagyobb volt. Sajnálni lehet, hogy ezt a' gyapjut csak kevés órákig láthattuk, mert a' rátodult vásárosok csak hamar mind megvásárolták. Láttam egy néhány gyapjut oly szépet, a' milyent még soha sem láttam, és szinte merem állítani hogy a' kereskedői világba még oly gyapju nem jött elő. Átaljában a' gyapjut jól ki mosva, 's keveset kivéve jól munkálva találtam. A' gyapju erős és egyenlő volt. Egy angol kereskedő ház számára gyapjut kívánván vásárolni a' Mögelini juhtenyésztést több napokig láthattam, 's valójában erőssen meglepettem. Nem képezem honnan van az, hogy a' Mögelini juhtenyésztés híre egy néhány év óta nem oly élénk, mint régebben. Minden nyáj nagyféle fajból való, különösen jól aklozva, a' gyapju erőssen megnöve, 's átaljában gyapjába gazdag. Innen látszik, hogy az a' monda, hogy a' mögelini juhak kitsinyek és gyapjatlank, csak irigységből származott. Mig ott voltam, nagyon sok kos és juhvevők voltak jelen. A' juhakat és kosokat drágán fizették. A' többek között egy Estlandi uraság *Brevern*, 500 mártiusi juhakat vásárlott, darabját 20 rhenusi talléron; 10 kosokat mindeniket 1,500 talléron. Magyarországról a' Balaton tava mellől (Lengyeltotiból) báró Fechtig, vett 6, egy esztendő's anyja juhát, és 12 kos, fizetett, egy anyja juhért 60 tallért. Egy kosnak az árra

volt 150 tallértól fogva, 200-ig. Egy erdélyi báró Vesselényi Farkas (az idős) vett 12 anya juhat, 12 bárányt, a' juhért fizetett 80, a' bárányért 30 rhénusi tallért egy kosért 400, egy más kosért 280 tallért. Minthogy, még ott létem alatt a' juhak és a' kosok, majd mind elkeltek, gondolom, nem hibázom ha azt mondom, hogy egy esztendei jövedelme a' juh tenyésztetésnek ráment 15 — 16,000 tallérra, kételkedem, hogy valyon van é egész Németországon több juh-tenyésztetés, mely 1,400 darab után ily jövedelmet adjon. Több kül és belföldiek mivel sem juhot sem kost már nem kaphattak, elégedetlenül utaztak-el. Nagyon kíváncsós, hogy ezen juh-tenyésztetés ezután-is hasonló módon műveltessek. Hogy a' hamis tudósítások és gyalázások alacson kútfőből erednek, arról Mögelini létemben megbizonyosodtam, 's úgy találtam, hogy semmi munkát nem gyűlölnék úgy mint a' jó juh-tenyésztetést, különösen a' mögelinit, a' mely részben, sokan irigységből, többen tudatlanságból és esmerétlenségből, rosszul ítélnék. Hamburg 1853 augustus 21-kén.

F. Down Gyapju kereskedő.

T o v á b b i

Jegyzés és Figyelmeztetés.

Nemzeti Társalkodó' 10-dik száma alatt (Sept. 7, 1855) közre bocsátott ily czímű értekezésemhez: „Erdélynek nemzeti pecsét-

jein találató körül-írásokról“ még a' következendőt kelletik hozzá adnom :

I. — Felmer Márton (*Primae lineae Historiae Transsilvaniae*, pag. 261) 2-dik Rákoczi Ferencznek Erdélybe való béütését, és 1705-ben Fejérvárott tartott országgyűlését említvén, ezt írja: „*Quo facto iidem (Transilvani) loco nunc dicto congregati, Rákoczium Principem Transsilvaniae elegerunt, sigillisque trium Nationum falsario ausu fabricatis, instrumentum electionis muniverunt.*“ Tehát Erdélynek három nemzeti pecsétjei 1705-ben újra koholtattak. — De ezek mikor rontattak-el, vagy hová lettek? — annak nyomát nem láttam.

II. — Találatnak gyűjteményemben az 1790 és 1791-ben hozott Erdélyi Articulusoknak Projectumi az Erdélyi három Nemzetek' pecsétjeikkel megerősítve. — Ezek közül a' Székelyek pecsétjén nem ezen szokott körül-írás: „*Sigil. Nationis. Siculicae. „Lo. Erdeli Orszaga. Ha.*“ — hanem a' következő tiztán kinyomva találatik: „*Sigil. Nationis. Siculicae. Lo. Erdeli Orszagae. Ha.*“ avagy, ha egészszen kiolvastatik az *ae* „*Országae.*“ —

Ezekre, a' fen említett értekezésem készítése után akadtam. — Nyugtalan várom egyébbiránt a' Társalkodóban Agrippa Barátomnak 's több tudós honfiaiának e'béli észrevételeiket, és világosításaikat, mert „*oculi plus vident, quam oculus.*“

Gróf Kemény Jó'sef
Magyar Tudós Társaság Tagja.